Simeon Stefanov
(Institute for Bulgarian Language, Bulgarian Academy of Sciences)

International Annual Conference of the Institute for Bulgarian Language *Prof. Lyubomir Andreychin* at the Bulgarian Academy of Sciences in 2023

Abstract: The International Annual Conference of the Institute for Bulgarian Language *Prof. Lyubomir Andreychin* at the Bulgarian Academy of Sciences dedicated to its 81st anniversary was held on 15 and 16 May 2023. The Conference took place in the two halls of the Bulgarian Academy of Sciences Central Building. The event brought together 44 participants from 18 scientific institutions in Bulgaria and abroad who presented 38 talks. The two-day programme was divided into 8 thematic sessions (twelve sessions in total). An invited talk on comparative linguistics was delivered as part of the programme. The Conference was held on site and live-streamed on the Institute's YouTube channel. An accompanying exhibition titled *Stories from Glagolitic Times* was opened on 15 May. The exhibition, devoted to the 1160th anniversary of the Glagolitic alphabet created by St. Constantine-Cyril the Philosopher, was curated by a team headed by Prof. Dr. Yavor Miltenov from the Institute for Bulgarian Language. The exhibition aimed to present lesser-known facets of the Glagolitic script tradition and Bulgaria's role in its preservation and dissemination.
Keywords: scientific conference, Institute for Bulgarian Language *Prof. Lyubomir Andreychin*, *Stories from Glagolitic Times*

Симеон Стефанов
(България, Институт за български език, Българска академия на науките)

Международна годишна конференция на Института за български език „Проф. Любомир Андрейчин“ при Българската академия на науките през 2023 г.

На 15 и 16 май 2023 г. се проведе Международната годишна конференция на Института за български език „Проф. Любомир Андрейчин“ при Българската академия на науките. Форумът се утвърди във времето като задължително събитие в научния календар за учени не само от България, но и от цял свят. На него обикновено се представят най-актуалните постижения и тенденции в областта на изследването на българския език у нас и в чужбина, както и резултатите от научната дейност и успехите на десетте секции на Института, включително резултатите от работата им по национални и международни проекти и от сътрудничеството им с български и чуждестранни научни центрове. Събитието се провежда всяка година по случай „рождения ден“ на Института, който е основан на 15.05.1942 г. като Служба за български речник към БАН, която през 1947 г. прераства в Институт за български речник, а през 1949 г. – в Институт за български език.

Тази година конференцията беше посветена на осемдесет и първата годишнина от основаването на Института за български език „Проф. Любомир Андрейчин“, а форумът се проведе в две от залите на Централната сграда на Българската академия на науките на ул. „15 ноември“ № 1. Участие в събитието взеха четиридесет и четири учени

от осемнадесет научни институции от България и чужбина с тридесет и осем доклада, които предварително бяха успешно преминали през процедура на двойно анонимно рецензиране. Програмата за двата дена беше организирана в осем различни (и общо дванадесет) тематични секции. Изнесен беше и един пленарен доклад от областта на съпоставителното езикознание.

Форумът беше открит от проф. Лучия Антонова-Василева, директор на Института за български език. Приветствия по повод празника отправиха проф. Владимир Пенчев от името на Института за етнология и фолклористика с музей при БАН, проф. Даниел Вачков от името на Института за исторически изследвания при БАН, проф. Йовка Тишева от името на Деканското ръководство и Катедрата за български език към Факултета по славянски филологии на Софийския университет „Св. Климент Охридски“, г-жа Антония Пантармакова, Председател на Управителния съвет на Асоциацията на учителите по български език и литература. По традиция бяха връчени и годишните награди на Института за български език, които тази година бяха в две категории – Награда за книга на годината: „Речник на един архаичен родопски говор – говора на Ропката“, с автори проф. д-р Славка Керемидчиева и доц. д-р Лиляна Василева, и Награда за млад учен, която бе връчена на д-р Лора Желева от Секцията за съвременен български език.

В началото на първия ден на форума беше изслушан пленарният доклад на проф. д.ф.н. Петър Женюх от Славистичния институт „Ян Станислав“ при Словашката академия на науките на тема *Из актуальных результатов совместных словацко-болгарских аксиологических исследований*, в който бяха представени резултатите от няколкогодишни етнолингвистични изследвания, проведени в рамките на сътрудничеството между словашки, български, руски и сръбски слависти и представящи картината на възприемане на връзката между истина, право, добро и зло в контекста на езиковата мисъл. Понататък работата продължи по секции.

В Секция Съвременен български език бяха изслушани шест доклада:

Структурографията и статистическите прогностични методи. Разширяване на обхвата на синтактичния анализ с автори Петя Бъркалова, Красилина Колева-Костова (Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“) и Христо Манев (Медицински университет в Пловдив), които представиха резултатите от ново изследване върху синтактичните структури на простите двусъставни изречения в произведения на Йордан Йовков, Емилиян Станев, Йордан Радичков;

За композитумите от типа на кой ще да е на Красимира Алексова (Софийски университет „Св. Климент Охридски“), която се опита чрез конкретни примери да установи спецификата на семантиката и употребата в изречението на композитумите от типа на *кой ще да е* и да провери основателността на хипотезата, че те се употребяват като неопределителни местоимения и споделят някои от семантичните особености на неопределителните местоимения от типа *кой да е, който ще да е*;

Категорията съставни лексикални единици в нормативната граматика с автори Руска Станчева (Институт за български език „Проф. Любомир Андрейчин“ при Българската академия на науките) и Вяра Малджиева (Торунски университет „Николай Коперник“, Полша), които поставиха на разискване въпроса за системното описание на съставните лексикални единици като обекти на нормативната граматика и представиха рамка за описанието на граматичните свойства на обособените в процеса на работа два типа съставни лексикални единици – синтактични фраземи и фразеологизми;

Функционално-семантичната категория залоговост в българския език на Верка Сашева Иванова (Великотърновски университет „Св. св. Кирил и Методий“), която се опита да очертае средствата (експликаторите, модификаторите), които се намират в яд-

рото и на периферията на функционално-семантичното поле на залоговостта в българския език;

Средна скорост на речта за българския език (пилотно изследване) на Гергана Падарева-Илиева (Югозападен университет „Неофит Рилски“), която представи резултатите от измерването на средната скорост на естествената реч при възрастни с методология, при която измерваната речева единица е сричка, а мерната единица за време е минута;

За мекостта на билабиалните консонанти в българския и в румънския език (акустичен аспект) на Владислав Маринов (Великотърновски университет „Св. св. Кирил и Методий“), който анализира някои акустични характеристики на билабиалните консонанти в българския и в румънския език.

В Секция Българска етимология бяха изнесени два етимологични и един терминологичен доклад.

В доклада си на тема *Произход на български диалектни думи* (*принос към българската диалектна етимология и „Българския етимологичен речник*“) Христина Дейкова (Институт за български език „Проф. Любомир Андрейчин“ при Българската академия на науките) изясни произхода на български диалектни думи от „Речник на един архаичен родопски говор – говора на Ропката“;

Симеон Стефанов (Институт за български език „Проф. Любомир Андрейчин“ при Българската академия на науките) припомни основните хипотези за произхода на етнонима *хърва̀тин* и изказа обосновано своето предпочитание за една от тях в *За етимологията на етнонима хърва̀тин: основни хипотези*;

Велислава Стойкова (Институт за български език „Проф. Любомир Андрейчин“ при Българската академия на науките) направи преглед на подходите, които се използват при описанието на термини от областта на киното в терминологичния енциклопедичен речник по изкуствата в доклада си *Анализ на термините от областта на киното, включени в терминологичния енциклопедичен речник по изкуствата*.

В Секция Българска ономастика бяха представени три доклада:

За личните имена на новородените в съвременната българска антропонимия, образувани от традиционни именни основи на Надежда Данчева (Институт за български език „Проф. Любомир Андрейчин“ при Българската академия на науките), която очерта актуалното състояние на българската личноименна система в началото на на XXI в.;

Из историята и антропонимията на едно българско село в Южна Бесарабия на Татяна Брага (Институт за български език „Проф. Любомир Андрейчин при Българската академия на науките), която представи своите наблюдения върху антропонимната система при български преселници в Южна Бесарабия;

Ходонимите на Бургас в миналото и днес на Марияна Парзулова (Бургаски университет „Проф. д-р Асен Златарев“), която направи подробен преглед на някои от употребяваните ходоними в Бургас в миналото и днес.

В Секция Старобългарски и история на българския език бяха изслушани девет доклада:

Елка Мирчева (Институт за български език „Проф. Любомир Андрейчин“ при Българската академия на науките) анализира три патерични разказа от Синайския патерик и обърна внимание върху някои не съвсем изяснени моменти от изграждането на терминологичната система на старобългарския книжовен език в изложението си на тема *За изграждането на терминологичната система на старобългарския книжовен език в областта на финансите и стоково-паричните отношения (върху материал от Синайския патерик)*;

Марияна Цибранска-Костова (Институт за български език „Проф. Любомир Андрейчин“ при Българската академия на науките) представи доклад на тема *Лексикални разночетения и география на средновековните текстове* (*за един молдовски препис на Псевдозонариния номоканон от XVI век*), посветен на един непознат препис от Псевдозонариния номоканон, съхраняван в Библиотеката на Светия синод на Румънската православна църква в Букурещ със сигнатура *BSS Ms.Sl. II 267*;

Татяна Илиева (Кирило-Методиевски научен център, Българска академия на науките) разгледа морфологичните особености на именната система в неатрибуираното досега литургийното тълкувание от *РГАДА 88 И БОГИШИЧ* 52 в доклада си *Наблюдения върху езика на литургийното тълкувание в MSS РГАДА 88 И БОГИШИЧ 52. Морфология на имената*;

В доклада си върху преводни старобългарски текстове от Атанасий Александрийски и Василий Велики, озаглавен *Трансформацията на имената от притчите в идеологеми и възприемането на алегориите в старобългарската екзегеза* Пиринка Пенкова (Калунборг, Дания), проследи използването на алегориите в екзегезата през IV в. и възприемането им като идеологеми през X в.;

В *Терминологичната лексика в “Новъ турско-българскы писмовникъ”* (*1873*) *от Стоил Попов и Иван Чорапчиев* Надка Николова и Мийрям Салим (Шуменски университет „Епископ Константин Преславски“) разгледаха посочения двуезичен писмовник с оглед на терминологичните средства в него, които представиха и интерпретираха в няколко тематични полета с оглед на състава, семантиката и етимологията им;

Ваня Мичева (Институт за български език „Проф. Любомир Андрейчин“ при Българската академия на науките) представи семантичните полета и езиковите реализации на концептите *праведници* и *грешници* в различни по тип произведения от 9. – 10., 14. и 17. век в изложението си на тема *Праведниците, грешниците и покаянието в историята на българската книжнина и днес*;

Георги Митринов (Институт за български език „Проф. Любомир Андрейчин“, Българска академия на науките) в доклада си *Среднородопска възрожденска сфрагистика: Надписи на лични печати от с. Арда, Смолянско* представи спецификата в графичното оформление на надписите върху лични печати през Възраждането в Среднородопието;

Калина Мичева-Пейчева (Институт за български език „Проф. Любомир Андрейчин“, Българска академия на науките) представи вербалните практики за изключване и приобщаване на другите – езичници, еретици, хора с недостатъци, гранични жени, в историята на българския език и култура в *Изключването и приобщаването на другите в историята на българския език и култура*;

В доклада си *„Огледало на истината“ на католическия книжовник Кръстьо Пейкич от 1716 г. и хърватския препис на Павел Стошич от 1724 г. с оглед на проблема за илирийския книжовен език* Магдалена Абаджиева (Институт за български език „Проф. Любомир Андрейчин“, Българска академия на науките) се фокусира върху отношението между „Огледало на истината“ на католическия книжовник Кръстьо Пейкич от 1716 г. и хърватския препис на Павел Стошич от 1724 г.

В Секция Е т н о л и н г в и с т и к а бяха представени два доклада:

на Светлана Шашерина (Институт „Ян Станислав“, Братислава) – *Богатство: ценность или антиценность?*, в който авторката анализира характеристиките на възприемането на богатството и работата от гледна точка на популярната култура и на религията, и на

Йоанна Кирилова (Институт за български език „Проф. Любомир Андрейчин“, Българска академия на науките) – *Съвременното състояние на концепта* ДУША *(върху*

анкетен материал), в който тя изведе основните признаци и очерта нови метафори, с които концептът ДУША битува в съзнанието на съвременния българин.

През В Т О Р И Я ДЕН на конференцията програмата продължи с работа по секции. В Секция Б ъ л г а р с к а д и а л е к т о л о г и я бяха включени шест доклада:

Balkan vs Romance in the linguistic atlas of Romanian dialects from the north and south of the Danube с автори Мануела Невачи и Ирина Флоаря (Институт по лингвистика „Йоргу Йордан – Александру Росети“, Румънска академия на науките), които си поставиха за цел да покажат диалектните прилики между северно и южнодунавските румънски диалекти (дако-румънски, аромански, мегленорумънски, истрорумънски), говорени в Румъния, Република Молдова, Украйна, Сърбия, Унгария, Албания, България, Република Северна Македония, Гърция, Хърватия;

Говорите в Дебърско, Република Албания и диалекти от областта на Родопите на Лучия Антонова-Василева (Институт за български език „Проф. Любомир Андрейчин“ при Българската академия на науките), която се опита да изясни същността на подобните или еднакви застъпници на задната носова и задната ерова гласна в различни фонетични и фономорфологични позиции в българските говори от областта на Дебърско, Република Албания и родопските диалекти;

Сложни думи и словосъчетания със значение ‘котка’ в европейските езици и техните диалекти на Илияна Гаравалова (Институт за български език „Проф. Любомир Андрейчин“ при Българската академия на науките), която представи цялостно многообразието от сложни думи и словосъчетания със семантика ‘котка’, характерно за европейските езици и техните диалекти, за да се открои наличието на някои интересни тенденции, обединяващи не само близкородствени, но и неродствени езици;

Унгарски заемки в роднинската терминология, представена в Общославянския лингвистичен атлас с автор Кирил Кирилов (Институт за български език „Проф. Любомир Андрейчин“ при Българската академия на науките), който обърна внимание върху пътя на проникване на отделните лексеми, държавите и езиците, в които те се срещат, както и върху феномена, когато една славянска дума е навлязла в унгарски и отново се е върнала като заемка;

За съжаление включените в програмата Свитлана Георгиева (Одески национален университет „Иля Мечников“, Украйна) с доклад *Лексикални маркери на българския преселнически говор от смесен тип* и Красимира Колева (Шуменски университет „Епископ Константин Преславски“) с доклад *За шуменския говор преди и след класическия труд на Любомир Милетич ЂDas Ostbulgarische”* (*1903*) не успяха да представят разработките си, които обаче са включени в сборника от конференцията.

В Секция О б щ о и с ъ п о с т а в и т е л н о е з и к о з н а н и е бяха включени осем доклада:

Българският дискурсен маркер де *в балкански контекст* на Екатерина Търпоманова (Софийски университет „Св. Климент Охридски“), която се фокусира върху различните употреби и значението на дискурсния маркер *де* в езиците от балканския езиков съюз, за да провери предположенията за неговия субстратен, турски или славянски произход;

Българските неопределителни местоимения с елемента си *и съответствията им в украински език* с автори Иван Держански и Олена Сирук (Институт по математика и информатика, Българската академия на науките), които разгледаха три групи български неопределителни местоимения и местоименни изрази, съдържащи в състава си елемента *си*, и техните украински съответствия в паралелен двуезичен корпус;

The vocative and case. Observations on languages with a neutral alignment of case marking on NPs на Георги Георгиев (Софийски университет „Св. Климент Охридски“), който постави въпроса за приемането или неприемането на звателните форми като падежни в езиците с неутрално маркиране на падеж в именителните фрази и застъпи тезата, че те по-скоро трябва да се разглеждат самостойно и последователно, като се оставя достатъчна възможност за достигане до обобщения в типологичен план, които да остават верни на езиковите данни;

Докладът на Теодора Кръстева (Институт за български език „Проф. Любомир Андрейчин“ при Българската академия на науките) на тема *Някои наблюдения върху поляризацията на обществото, отразена в българските медии*, в който беше обърнато внимание върху способността на езика на българските медии да участва в поляризацията на обществото;

Докладът на Олена Войцева (Одески национален университет „Иля Мечников“) на тема *Замяна на езиковите табута с евфемизми в украински и полски посредством семантична деривация*, която не успя да присъства на конференцията, но текстът ѝ е включен в сборника;

Докладът на Станислав Гозд-Рошковски и Юлия Мазуркевич-Сулковска (Университет в Лодз, Полша) на тема *Жанровая модель заключения судебного эксперта* (*на материале английского, болгарского, польского и русского языков*), в който авторите направиха опит за определяне на жанровия модел на експертните заключения, като представиха накратко правния и културния контекст на функциониране на съдебната експертиза, тъй като тези фактори оказват пряко влияние върху структурата на съдебните документи, а съдебните експертизи дискутираха в съпоставителен план между англосаксонската правна система (common law) и системата на т. нар. гражданско право (върху полски, руски и български текстове);

Докладът *Изграждане на рецептивни умения в обучението по български език като чужд* на Рени Манова (Софийски университет „Св. Климент Охридски“), която представи модели и упражнения за изграждане и усъвършенстване на рецептивни умения (четене и слушане), прилагани в работата с чуждестранни студенти;

Докладът на Александър Летучий (Национален изследователски университет „Висша школа по икономика“, Русия) *Интерпретация имён с нулевыми суффиксами в русском языке: Участник или ситуация?*, в който бяха разгледани два вида производни думи, образувани без изразен суфикс (с нулев суфикс): думи с префикс и сложни думи.

В рамките на конференцията, на 15 май от 18.00 ч. в градината „Кристал“ в София, се състоя и откриването на изложбата „Истории от глаголически времена“, подготвена от екип, ръководен от проф. Явор Милтенов от Института за български език и посветена на 1160-тата годишнина от създаването на глаголическата азбука от св. Константин-Кирил Философ. Проектът беше осъществен като част от Националната научна програма „Развитие и утвърждаване на българистиката в чужбина“, финансирана от Министерството на образованието и науката, със съдействието на дирекция „Култура“ при Столичната община. Целта на изложбата бе да се покажат слабо познати аспекти на глаголическата писмена традиция и ролята на България за съхраняването и препредаването ѝ. Експонирани бяха изображения с висока резолюция на глаголически ръкописи и епиграфски паметници, много от които не са били показвани пред широката общественост, а и пред научна аудитория. Снимковият материал бе подбран по такъв начин, че да илюстрира непознати за обществеността страни от работата и на книжовници, и на обикновени хора, владеещи писменото изразяване. Друг важен акцент в концепцията на изложбата бе документирането на едновременното използване на глаголица и кирили-

ца, което свидетелства за присъствието в образованието от този период и на двете писмени системи.

Международната годишна конференция на Института за български език „Проф. Любомир Андрейчин“ при Българската академия на науките през 2023 г. се проведе в смесен формат – присъствено и онлайн, като беше излъчвана и на живо в Ютуб канала на Института за български език в общо три сесии двата дена. Въпроси към участниците можеха да се задават както на живо, така също и като коментари в системата на Зум или под предаванията в Ютуб. Записи на всички доклади могат да се открият тук: https://www.youtube.com/watch?v=m1bTYgWjaRI&list=PLzbEAdufEdVGH3jCCUhbCwvC7szvKvcMg (общ рекламен линк към първото видео и плейлиста с всички видеа); 15 май, главна сесия: https://youtube.com/live/m1bTYgWjaRI; 15 май, паралелна сесия: https://www.youtube.com/watch?v=-NS_yvQqde0; 16 май, главна сесия: https://www.youtube.com/watch?v=HtPzuLNCFcs. Подробна информация за програмата, състава на Организационния и на Програмния комитет, както и електронна версия на сборника с докладите може да намерите тук: https://ibl.bas.bg/confibl2023/.